

rottweilského dvorského soudu z roku 1969, aby se Josova osoba zařadila zřetelněji i do jeho vlastního pracovního prostředí.

Ivan Hlaváček

Raný novověk

Petr HLAVÁČEK

Johannes Mathesius. Opomíjený příběh z dějin wittenberské reformace

Praha, Lutherova společnost 2019, 164 s., ISBN 978-80-907557-0-3.

Dějiny luterské reformace v Čechách patří mezi témata, která byla zásadně postižena dějinnými zvraty. Tento náboženský proud během 16. století totiž do naší společnosti významně vstoupil zejména v německojazyčných oblastech. Prvním řezem, který poprvé zásadně změnil identitu těchto regionů, byla pobělohorská rekatolizace, která vedla nejen k dlouhodobému tlaku na změnu konfese, ale i k emigraci místních obyvatel. Tím druhým pak byl odsun německého obyvatelstva po roce 1945. Opomíjené dědictví našich dějin se však v posledních desetiletích daří stále více znovu objevovat a jedním z příkladů je i nevelká publikace z pera Petra Hlaváčka věnovaná významné osobnosti Jáchymova 16. století, Johanna Mathesia.

Kniha je žánrově pojata esejistickým způsobem a Hlaváček ji uvozuje rozsáhlejším filozofickým úvodem. Krušnohoří prezentuje jako reformní region a stručně zde také shrnuje jeho dějiny ve vztahu k šíření reformačního učení. Integraci regionu symbolicky vymezuje léty 1420, 1520 a 1620 a vedle konfese a jazykové kultury jako spojující prvky uvádí také obchod, hornickou migraci a přítomnost saských rodů. Tyto vlivy významně prohlubovaly dřívější vazby

vytvářející již od středověku mezi českou korunou a zeměmi saských Wettinů. Saské rody rytířů ze Salhausenu a z Bühnau uvádí jako „pány“ a jako poněkud silná zkratka se může zdát i hodnocení rychlého a úspěšného nástupu jejich reformačního úsilí v Čechách, které ve skutečnosti neprobíhalo tak rychle.¹

Samotného Mathesia autor představuje jako hlavní osobnost, která přispěla k ukotvení Jáchymova v luterství. Mathesius zde také působil dlouhých 33 let, nejprve jako rektor městské školy, posléze jako kazatel a městský farář. Vzkvétající město se stalo cílem mnoha návštěv ze strany učenců i panovníků nejen evangelického vyznání. Významnou Mathesiovu stopu autor nachází i v množství jáchymovských rodáků, kteří v poměrně vysokém počtu patřili mezi intelektuální elitu.

Kniha samozřejmě přibližuje i známé události z Mathesiova života, přičemž se autor soustředí i na milieu, jež od dětství Mathesia formovalo, a na jeho studia od Rochlice po Wittenberg a nástup na místo rektora jáchymovské školy. Zastavuje se také u dalších významných osobností s vazbami na tuto část Krušných hor. Když později v roce 1540 Mathesius znovu nastoupil na studia ve Wittenbergu, aby se mohl vydat na dráhu duchovního, bydlel přímo v domě Martina Luthera a účastnil se zde proslulých *Tischreden*, hovorů u stolu. Sám Luther Mathesia také ordinoval do kněžské služby.

1 K tomu viz např. Táňa ŠIMKOVÁ, „Hrad přepevný je Pánbůh náš.“ *Saská luterská šlechta severozápadních Čech ve světle raně novověké sakrální architektury*, Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Historica 19, Ústí nad Labem – Dolní Břežany 2018.

Významné postavení, jakému se Mathesius těšil, se projevovalo i během událostí šmalkaldské války. Jáchymov přirozeně sympatizoval s evangelickou opozicí v říši a právě Mathesius svými kázáními významně přispíval k tomu, že městská obec nepodporovala snahy krále Ferdinanda I. Habsburského o to, aby se České království do konfliktu zapojilo na straně císaře Karla V. Po rozkladu šmalkaldského spolku a porážce vojska saského kurfiřta v bitvě u Mühlbergu došlo i na účtování Ferdinanda s českou opozicí. Hlaváček přitom upozorňuje, že zatímco v případě horních měst král zvolil mírný postup, protože jejich výnosy byly důležité pro královskou pokladnu, mnohem razantněji vystoupil proti Jednotě bratrské.

Mathesiovo postavení dále ilustrují i nabídky na působení v Lipsku či v Tridentu, stejně jako účast Šliků a horního hejtmána Heinricha von Kønneritz na jeho svatbě 11. prosince 1542. K menšímu zmatení dochází na stranách 104 a 105. Text nejprve uvádí, že poslední kázání Mathesius pronesl 4. října 1565 v jáchymovském špitálním kostele Všech svatých, zatímco v následujícím odstavci se píše, že „...v neděli 7. října 1565 ještě vystoupil na kazatelnu ve farním kostele sv. Jáchyma“ (s. 105).

Prostor zde autor věnuje i reflexi Mathesiova literárního díla, z něž se následně zaměřuje zejména na soubor kázání věnovaných osobnosti Martina Luthera, známých jako „Historie o Martinu Lutherovi“. Ty zde autor knihy přímo představuje formou výběru v českém překladu. Publikaci pak uzavírá překlad Mathesiova hornického desatera, které bylo součástí *Sarepty* čili hornické postily z roku 1562.

Hlaváčková kniha je zaměřena primárně populárně-naučně a cílí na širokou čte-

nářskou obec i v samotném regionu Jáchymova, takže neobsahuje klasický poznámkový aparát, jaký by přivítali uživatelé z řad odborníků. Přesto se však jedná o cenný příspěvek, který v českém prostředí rozšiřuje vědomí o pozapomenutých dějinách 16. století.

Lukáš M. Vytlačil

Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL – Kateřina PRAŽÁKOVÁ

České stavovské povstání. Mezi Prahou, Dráždany, Heidelbergem, Londýnem a Mnichovem

(= Knižnice Dějin a současnosti, sv. 71)

Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2022, 196 s., ISBN 978-80-7422-830-8.

Ačkoliv jsou diplomatické styky více či méně zmiňovány ve většině prací k českému stavovskému povstání, až dosud chybělo pojednání, jež by téma představilo uceleně a umožnilo tak hlouběji zhodnotit úroveň a reálný význam různých typů a úrovní diplomatických kontaktů. Tuto mezeru úspěšně dílčím způsobem vyplňuje recenzovaná kniha. Autoři sledují tok informací mezi vybranými dvory prostřednictvím konkrétních osob skrze prameny, jež interpretují v kontextu evropských souvislostí. Časově se zaměřují na dobu let 1608/1609, respektive 1607, až 1620/1621.

V rámci úvodu do potřebného kontextu na začátku nechybí shrnutí náboženského vývoje v českých zemích do zvolení arcivevody Ferdinanda Štýrského českým králem, stejně jako reflexe české situace v prostoru Říše, zejména u nekatolických knížat. Delší časový horizont, který výrazněji předchází události samotného povstání, autoři sledují u Kristiána I. z Anhaltu-Bernburgu, jenž